

nék két végét tekeresbe behajlították (XL. t. 4.). Hasonlít a nógrádmegyei Pilinyben előkerült karkötőhöz.³⁵ A kézesontok között karikagyűrű töredékei (XL. t. 5.), a fej mellől bögre (elveszett) és állati csontok kerültek elő.³⁶ A leletek kora a XI. század.

³⁵ Nyári Albert br.: Temető királyságunk első századából. A. É. 902. 228. l.

³⁶ Régiségtári Napló. 21/1935. (Szegedi Múzeum.)

6. *Ecser*. Ecser pusztája Szentestől északkeletre fekszik.

Ecser kun szállás, majd falu volt.³⁷ Emlékét templomának romja őrzi, mely a Veker-ér déli partján ma is látható.³⁸ A falut a török pusztíthatta el, mert írott emlék ez idő óta már nem emlékezik meg róla.

Dr. Széll Márta.

³⁷ Zsilinszky, i. m. 70., 97. l.

³⁸ U. o. 97., 124., 155. l.

Középkori falusi kut Medina határában.

1934 nyarán Medina község közelében nagyobb földmunkát végeztek. A Sío medrének egy éles kanyarulatát tüntették el a folyó hajózása érdekében s a kitűzött célra majdnem kilométeres szakaszon új medret ástak.

A ma már használatban lévő új mederrész készítésekor néhány száz méter hosszúságban egy alig másfél méter magas, keskeny dombocskát vágta át. Maga a domb, vagy inkább földhát a Sío völgyének lapos és széles fenekén fekszik, közvetlenül a mai falu keleti szélé alatt. Eredetét tekintve szélfutta homokbucka, melyre a széleken folyóhordta iszap rakódott.

Grimm János vezető mérnök szíves figyelmeztetése folytán a mederásás munkálatait majdnem kezdettől fogva figyelemmel kísérhettem. A domb ugyanis az őskorban csakúgy, mint a középkorban lakott hely volt és számos figyelemre méltó lelettel gazdagította Tolna vármegye Múzeumát.

A legrégebbi település az újabb-kőkorból létezett ezen a helyen. Számos „vonaldíszes” cserép és edény tanúsítja ezt, azonfelül több alakatlan és kerek gödör, illetve lakóházrészlet, meg néhány rossz fenntartású csontváz sír.¹

Gazdagon volt képviselve a dombon a bronzkorszaknak úgynevezett pannóniai kerámiát adó második szintje is. Ezt több gödör, urnasír és kemence² jelezte. Legintenzívebb volt a település a középkor folyamán, amit számos verem, putrigödör, kemence és igen sok cserép bizonyít. A település kezdetét az Árpád-kori bélyeges fenekű edénytöredékek, végét pedig a grafitos anyagú, bélyeges peremű edénytöredékek jelzik.

A felszínrekerült leletek kisebb falut sejtetnek ezen a helyen. Valószínű, hogy a mai falu őse feküdt itt, azt azonban a hódoltság előtt nem Medinának, hanem „Mede” falunak nevezték.³

Feltétlenül le kell még írnom azt a körülményt, hogy Mede dombjának keresztülvágásakor a kőkori lakóházak gödrei, a tüzhelyek, de még a bronzkori kemencék is átlag negyven

megye Múzeumának újabb szerzeményei, Tolna Vármegye Multjából II. 2. tábla.

² Az egyik kemence szerkezeti rajzát az Arch. Ért. 1941. évi kötetének 11. oldalán mutattam be.

³ Csánky Dezső, Magyarország történeti földrajza a Hunyadiak korában, III, 441.

¹ Csalogovits József, Tolna vár-

centiméterrel feküdtek mélyebben a mai talajvízszint átlagos szintjénél. Ugyanebben a mélységben találtam meg az alább leírt középkori kútát, ami szerintem azt bizonyítja, hogy a Sió víztükre és ezzel a völgyfenék talajvízszintje az időközben lerakódott nagymennyiségű hordalék következtében a lezajlott néhány évezred alatt

kútát akarok bemutatni, melyet a domb széle közelében, az új meder alján találtam.

Kútunk érdekessége az, hogy oldalait ketté és több darabokra hasított, átlag 20 cm vastagon hagyott tölgyfakarókkal bélelték ki. Az előbb kiásott kerek, mintegy 140 cm átmérőjű gödör szélén sűrűn egymás mellett verték le

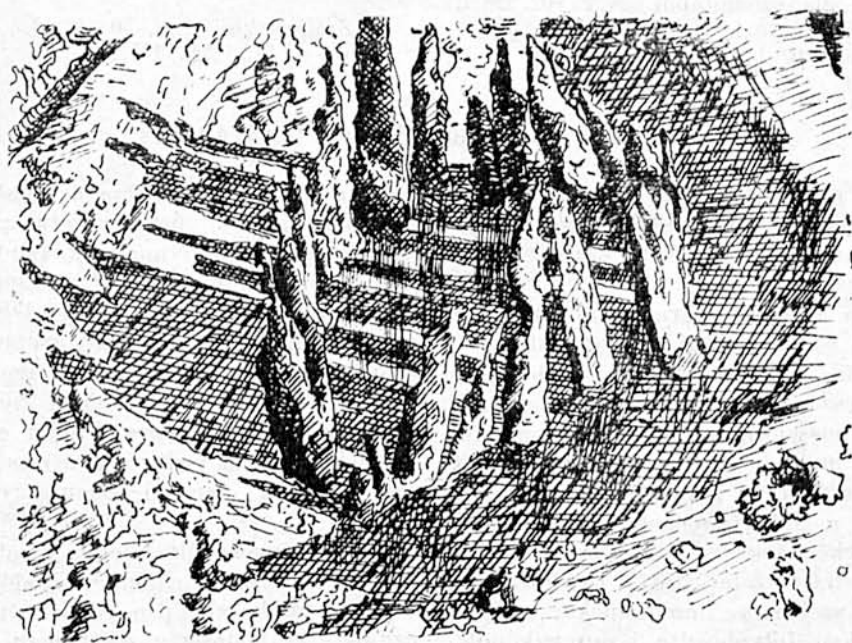

Abb. 1. kép.

tetemesen emelkedett. A régebbi közfelfogással szemben ebből az is következik, hogy a Sió völgyében, a Sárközben, de talán máshol is, olyan kisebb dombokon is kereshetünk őskori települést, melyeknek teteje ma már alig emelkedik ki a környező terület árvíz- és talajvízszintjéből. Feltehető, hogy az ilyen dombok beletemetődtek a később jött hordalékba s hogy régente alkalmasabbak voltak az emberi településre, mint ma.

A medei leletek ismertetése most nem lehet feladatom. Mindössze egy

az alul kihegyezett karókat, melyeket a föld felszínéhez közel, — hogy be ne döntse azokat a környező föld súlya, — a régi próstyakerítések módjára sövényvel be is fonhattak. A tölgyfakarókból egyébként csak az alsó rész maradt meg, (1. kép.) a felső, itt hozzávetőleg 160 cm magas rész, mely évszázadokig a talajvíz szintje fölött volt, elkorhadt. (Egy nappal a feltárás és fényképezés után a felfakadt talajvíz már majdnem teljesen ellepte a karócsónkokat.)

Hasonló szerkezetű kútakat vidé-

künkön még nem láttam. Néhány decsi és öcsényi öregember szerint ezelőtt 50–70 évvel még voltak ilyenek a Kis-Duna szélén és a szállások mellett. Ugyancsak tőlük hallottam, hogy ezeknek a kútaknak a felső részét, a karók felső végét úgy fonták körül, mint a próstyakerítést.

A leírt medei kút kora a benne talált bályeges peremű cserép és két korszótörredék révén a XV. század második felére, vagy a XVI. század elejére tehető.

Érdekes még, hogy az egyik korsó szitája — bár a nyakrész egyébként sértetlen, — ki van tördelve. Hasonló jelenséget észleltem néhány hasonlókorú etei és szekszárdkörnyéki korsón is, ami valószínűleg összefügg azzal a Mohácson ma is élő szokással, hogy a férjhez ment lány, az új menyecske vízeskorsóján a szitát jelképesen ki-tördelik.⁴

Dr. Csalog József.

⁴ Dr. Török Gyula múzeumőr szóbeli közlése.

A Régiségtudományi Intézet ásatásai 1941-ben.

Ásatás Ószentivánon.

Az Ó- és Ujszentiváni vasútállomáson túl, Vedresháza felé, a 47. számú jelzőkarónál van az a hely, amelyet pályatest szélesítés miatt 1932-ben a M. Á. V. szegedi osztálymérnöksége részben lehordatott. Az ez alkalommal előkerült leleteket az osztálymérnökség a Régiségtudományi Intézetnek jelentette. A leletek hitelesítésére az Intézet végzett is próbaásatást még 1932 júniusában, s ennek eredményei a folyóirat hasábjain meg is jelentek.¹ Eszerint a halmon öt korszakban volt település. Legfiatalabb a középkori, utána következtek a szarmatakor szórványos emlékei. A harmadik települési szintet bronzkori edénytörredékek jelzik. A két utolsó kor (Badeni és Tisza I. (?) kultúrák) emlékei, ugyahabban a gödörben keverten fordultak elő. Ez utóbbi jelenség készítette az Intézetet arra, hogy e területen újabb ásatást végezzen.

1941. szeptember 11–16. között végzett munka eredményeként feltártunk

egy tűzhelyet, egy állattemetkezést és négy gödröt. A tűzhely középkorinak bizonyult, az állattemetkezés valószínűleg újkori. Az 1. gödör egy részét már 1932-ben felbontottuk. Az akkor nem bolygatott gödörreszből őskori cserepeken kívül La Tène III.-ra való szürke edénytörredékek és grafitos anyagú, nagyobb edény peremrésze kerültek elő. A 2. gödör anyagában őskori és középkori cserepek keveredtek, nyilvánvaló tehát, hogy a régibb telep anyagába vájt, középkori gödör-ről van szó. A legérdekesebb volt kétségkívül a nagyméretű 3. gödör, amelyből a vinčai és tordosi telepek anyagával egyező kultúra zavartalan emlékei kerültek elő. A 4. méhkasformájú gödör középkori. Részben átnyúlt a 3. gödörbe, s annak anyagából is került bele néhány cserép. Az ásatás anyaga feldolgozás alatt van, de már is megállapítható, hogy elő fogja segíteni a vinčai kronológia tisztázását.

Dr. Párducz Mihály.

¹ 1933—34. 44—50. l.